

Ключевые слова: проектная технология, жизненные навыки, ключевые компетенции, внешкольное учреждение.

CHAYKOVSKAYA E. V. Project technology is in educational space of modern out-of-school educational establishment.

In this article features of use of project technology in the educational space of out-of-school educational institution are explored. Life skills are outlined that permit to engage pupils for participation in the project activities. The range of issues is cited for determination of subject of projects in out-of-school educational institution.

Keywords: project technology, life skills, core competencies, out-of-school educational institution.

УДК 378.011.3-051-044.332

Шевченко А. Ф.

ДІАГНОСТИЧНИЙ СУПРОВІД ПЕРВИННОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню необхідності діагностичного супроводу первинної адаптації студента до тимчасових обставин організації життєдіяльності вихованців. Такий супровід може розглядатись лише в контексті діагностування як одного з найважливіших етапів процесу управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Усвідомлення цього факту виявило гостру необхідність у переосмисленні сутності процесу практичної підготовки. Головна мета новітнього підходу – створення умов для самореалізації майбутнього вчителя за рахунок мобілізації інформаційних та технологічних ресурсів педагогічної взаємодії. Тим більше, що процес самореалізації обумовлений і самовизначенням майбутнього фахівця, а також його професійною адаптацією. Тому природно, що складний процес самореалізації майбутнього вчителя започатковується в умовах тимчасового виховного середовища з діагностичним супроводом його перших професійних кроків.

Ключові слова: професійна адаптація, практична підготовка, вчитель.

Зміни, що відбуваються в суспільстві, висувають нагальну потребу підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх вчителів до виховної діяльності. Іще більше питань виникає до організації вільного часу школярів, оскільки в сучасних умовах, коли роль вчителя зведена до викладання, а учня лише до “споживання навчального продукту”, проблема вільного часу шкільної молоді її літнього відпочинку набуває великого соціального значення. Принципово нові вимоги постають перед педагогічними колективами позашкільних дитячих оздоровчих закладів, підвищення їх відповідальності для вирішення конкретних питань організації дозвілля та відпочинку учнівської молоді. Ось чому необхідно піднести на якісно новий рівень професійно-педагогічну підготовку вчителя,

компетентного в організації діяльності в умовах тимчасового виховного середовища.

Науковий пошук розв'язання цієї проблеми здійснюється у різних напрямках. Один з них пов'язаний із вивченням чинників, які впливають на ефективність педагогічної діяльності в мінливих та тимчасових обставинах життєдіяльності вихованців: матеріально-технічних, соціально-психологічних та ін. Водночас порівняно мало вивчаються чинники організаційно-управлінського характеру, хоча в літературі і відзначається, що саме теоретичне обґрунтування управлінської функції вчителя дозволяє системно підходити до організації педагогічного процесу та діагностування його складових.

Невирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми так чи інакше пов'язані з необхідністю діагностичного супроводу процесу первинної адаптації студента до мінливих чи тимчасових обставин життєдіяльності вихованців. І це закономірно, оскільки сучасний стан дослідження даної проблеми, свідчить про те, що в педагогічній науці ідея супроводу первинної адаптації студентів-практикантів на діагностичній основі набула певного визнання, проте, органічної трансформації цих наукових поглядів у практику роботи сучасної вищої школи не відбулося.

Мета статті: теоретично обґрунтувати необхідність діагностичного супроводу первинної адаптації студента до тимчасових обставин організації життєдіяльності вихованців.

Основний матеріал. Процес підготовки вчителя є складним і багатоаспектним, а особливо коли заходить мова про практичну його складову. І це не випадково, оскільки сфера “людина-людина”, до якої відносимо педагогічну діяльність не забезпечується лише засвоєнням певних знань і формуванні на їх основі вмінь та навичок, вона вимагає соціальної і професійної позиції, педагогічного такту, авторитету і врешті – решт творчого підходу до справи. Тому в системі практичної підготовки організаційно-виховна практика посідає окреме важливе місце. Але підготовка та професійний супровід такої практики залишають для нас ще багато невирішених питань та проблем.

Перш ніж звернутися до особливостей підготовки та професійного супроводу даної практики, детальніше зупинимось на проблемі педагогічної організації дозвілля та відпочинку школярів у канікулярний період. Актуальність цієї проблеми особливо зростає в зв'язку з існуючою державною політикою щодо організації відпочинку дітей та учнівської молоді в літній період, що регламентується відповідними нормативно-правовими документами: Законами України “Про охорону дитинства”, “Про позашкільну освіту”, “Про оздоровлення та відпочинок дітей”; Постановою Кабінету Міністрів “Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні”; “Типовим положенням про дитячий оздоровчий заклад” та ін. У цих важливих документах підкреслюється

необхідність поліпшити організацію оздоровчої роботи і відпочинку школярів, активніше використовувати літні канікули з метою патріотичного виховання зростаючого покоління, більше уваги приділяти організації різнобічної фізкультурно-спортивної, краєзнавчої та оздоровчої роботи з дітьми та підлітками.

Все це свідчить про те, що у своїй повсякденній роботі кожний педагогічний працівник повинен виходити з того, що діяльність дитячого оздоровчого закладу в канікулярний час – невід’ємна складова частина всієї роботи, спрямованої на всебічний розвиток учнів. Літня виховна робота з учнями, яка має свої специфічні особливості, логічно продовжує навчальний рік, забезпечуючи цілісність формування особистості. Важливо, що форми її проведення ніяким чином не повинні дублювати навчальних форм. Тут необмежені можливості для педагогічної творчості та імпровізації, але й велика відповідальність за змістовність організації життєдіяльності вихованців та реалізацію таких принципів педагогіки дозвілля як: інтересу; єдності рекреації та пізнання; спільності діяльності.

Не залишається поза увагою нашого дослідження і процес підготовки студента-практиканта до діяльності в умовах тимчасового виховного середовища. І в цьому аспекті доцільно звернути увагу на терміни і поняття, що несуть наукове узагальнення подібного педагогічного явища. Так, ми зустрічаємо “тимчасове виховне середовище”, “педагогічний супровід”; “первинна адаптація студента”, “діагностичний супровід” та ін.

Детально зупинимось, починаючи з тимчасового виховного середовища, під яким необхідно розуміти сукупність психолого-педагогічних умов, обставин, чинників, що інтенсивно впливають на діяльність суб’єктів педагогічної взаємодії, але мають тимчасовий характер. Таке середовище, з точки зору системного підходу, має просторовий, технологічний та соціальний компоненти. Тоді дитячий оздоровчий заклад, його виховна робота, суб’єкти педагогічної взаємодії – є складовими такої системи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (М. Губанова, І. Добродєєв, Г. Симонова, О. Казакова, Т. Пушкіна, Я. Бочарнікова та ін.) свідчить про те, що педагогічний супровід – це організований комплекс взаємодій суб’єктів освітнього процесу вищого навчального закладу, що передбачає організацію, коригування та контроль виконаної в індивідуальному режимі самостійної роботи студента з передбаченням необхідної допомоги, спрямованої на стимулювання активної пізнавальної діяльності студентів, створення психологічного комфорту в процесі навчання, забезпечення різних рівнів інтерактивної взаємодії, оперативного зворотного зв’язку засобами педагогічної діагностики.

Проблемі адаптації студентів до умов навчання чи праці присвячено чимало праць, так серед них нас зацікавили дослідження, що безпосередньо стосуються організації різних видів практики (О. Філоненко,

Т. Белан, Л. Щелкунова та ін.). Під первинною адаптацією студента-практиканта необхідно розуміти соціально-психологічний процес його інтеграції в професійне середовище. Основними моментами адаптації молодшої людини є закріплення інтересу до майбутньої професійної діяльності; накопичення досвіду педагогічної діяльності в мінливих та тимчасових обставинах життєдіяльності вихованців; налагодження ділових та міжособистісних взаємин як з колегами та адміністрацією, так і вихованцями; включенність у суспільну діяльність, поява зацікавленості не лише в особистих досягненнях, а й досягненнях своїх колег. Успішність процесу первинної адаптації студента-практиканта залежить в першу чергу від його особистих якостей, від умов середовища, від професійної кваліфікованої допомоги та педагогічної підтримки.

Останнє зауваження є суттєвим, як свідчить досвід практичної діяльності, результати організаційно-виховної практики знаходяться в прямій залежності від кваліфікованої педагогічної підтримки. Сучасні умови проходження такої практики лише дають підстави говорити про педагогічний супровід процесу первинної адаптації студента-практиканта. Головною складовою якого є діагностичний супровід, що в свою чергу являє собою комплекс взаємопов'язаних правил, методів, алгоритмів та засобів, необхідних для здійснення діагностування на всіх етапах первинної адаптації студента в умовах тимчасового виховного середовища.

Працюючи над певним алгоритмом такого діагностування ми виходили з таких позицій:

- діагностування має здійснюватись у природних умовах життєдіяльності суб'єктів педагогічної взаємодії;
- діагностика повинна охоплювати всіх учасників педагогічного процесу і проводитися планово і систематично;
- етапи діагностування співпадають з етапами підготовки та організації діяльності студентів-практикантів (підготовчий, основний підсумковий);
- відповідним чином здійснюється початкова, поточна діагностика та підсумковий діагноз;
- серед діагностичних методів варто назвати тести, анкетування, педагогічний консиліум, експертну оцінку, соціометрію та ін.;
- серед засобів діагностування виділяємо контрольні запитання, практичні завдання та карки самоконтролю.

Вище викладене дозволило нам розробити картку самоконтролю діяльності студента-практиканта, який здійснює перші професійні кроки в мінливих обставинах життєдіяльності вихованців (табл. 1).

Таблиця 1

**Діагностичний супровід первинної адаптації студента
до умов тимчасового виховного середовища**

<i>Мета студента</i>	<i>Основні вміння</i>	<i>Завдання кожного етапу</i>	<i>Форми роботи</i>	<i>Реальний результат</i>	<i>Кількість балів</i>
Сприяти прискоренню первинної адаптації	1. Вивчати вихованців, прогнозувати виховний результат. 2. Планувати виховну роботу: – проектувати особистість вихованця; – визначати близькі і середні перспективи його розвитку; – враховувати в роботі закономірність розвитку тимчасового дитячого об'єднання; – оптимально поєднувати колективні, групові та індивідуальні форми роботи.	Підготовчий етап. Опанування навичками відбору змісту в залежності від умов життєдіяльності.	1. Форми роботи, що забезпечують діагностику соціальної ситуації періоду, в якому здійснюється виховна справа.	Окреслені основні можливості середовища перебування, враховані його домінуючі чинники (об'єктивні, суб'єктивні).	3
				Задіяне соціальне, географічне та культурне середовище перебування.	5
			2. Форми роботи, що допомагають здійснювати ціннісну діагностику суб'єктів виховної взаємодії.	Робота спрямована на вияв потенційних можливостей вихованців.	3
				Ціннісна діагностика спрямована на реалізацію вікових потреб дитини.	5
			3. Заходи, спрямовані на визначення мети і конкретизацію стратегічних, тактичних та оперативних завдань виховної справи.	Дії вихователів інтуїтивні.	3
	Визначаючи мету діяльності, конкретизуючи завдання, вихователь реалізує функцію цілепокладання.	4			

<i>Мета студента</i>	<i>Основні вміння</i>	<i>Завдання кожного етапу</i>	<i>Форми роботи</i>	<i>Реальний результат</i>	<i>Кількість балів</i>
				Конкретизуючи завдання, вихователь враховує умови життєдіяльності вихованців.	5
Сприяти прискоренню первинної адаптації	3. Налагоджувати педагогічно оптимальні взаємини, знаходити відповідні форми спілкування, передбачати результат виховної взаємодії на стосунки.	Основний етап. Забезпечення мобільності виховного процесу, а саме, варіативності, ситуативності, особистісної адаптації.	1. Форми роботи, що забезпечують розробку програми діяльності вихованців.	Запропоновані плани, програми, сценарії роботи орієнтовані на основні періоди зміни в оздоровчому закладі.	3
				Серед завдань, що складають програму діяльності можна назвати такі: формування свідомості та поведінки; налагодження взаємин; активізація творчої діяльності.	4
				В основі програми діяльності покладені потреби, що виникають під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників життєдіяльності дитини	5
				– спрямовує загальні справи на конкретного учня;	5
			2. Виховні справи, що пов'язані з організацією діяльності школярів, де вихователь успішно:		

<i>Мета студента</i>	<i>Основні вміння</i>	<i>Завдання кожного етапу</i>	<i>Форми роботи</i>	<i>Реальний результат</i>	<i>Кількість балів</i>
				– оптимально поєднує індивідуальні та групові форми роботи;	5
				– забезпечує максимальне різноманіття ролей у спільній справі;	5
				– стимулює до активності у колективних чи індивідуальних справах;	5
				– створює психологічний клімат публічного визнання досягнень і позитивного внеску кожного.	5
	4. Уміти застосовувати основні принципи адаптації у використанні засобів виховної взаємодії, варіативності, ситуативності.	Підсумковий етап. Здійснення аналізу виховних результатів прогнозування, моделювання виховного простору, самостійного формулювання педагогічних завдань та умов.	1. Форми роботи, що забезпечують зворотній зв'язок у взаєминах “вихователь-вихованці”.	Обрана форма роботи передбачає її обговорення і дозволяє відповісти на такі питання:	–
				– чи всі пропозиції, думки, зауваження знайшли відображення у плані виховної справи;	1 8
				– чи відповідає зміст програми та рівень організації діяльності визначеній меті;	9

<i>Мета студента</i>	<i>Основні вміння</i>	<i>Завдання кожного етапу</i>	<i>Форми роботи</i>	<i>Реальний результат</i>	<i>Кількість балів</i>
				– чи відповідає емоційне забарвлення виховної справи її задуму;	9
				– чи задовольняє якість виховної справи вихованців, над якими питаннями вона змусила їх задуматися.	9
Загальна кількість балів					100

Досвід практичної діяльності свідчить про те, що подібні заходи, пов'язані з діагностичним супроводом, дозволяють простежити, в реальному часі, процес первинної адаптації молодих людей до виховної діяльності в умовах тимчасового виховного середовища. Постійна оцінка власних можливостей у розв'язанні конкретних виховних завдань охоплює: виховну діяльність дитячого оздоровчого закладу; індивідуальний стиль педагогічного спілкування та керівництва, поведінку в складних життєвих ситуаціях; культуру праці; спостережливість, емпатію, вимогливість, відповідальність та ін.; елементарний рівень оволодіння педагогічними вміннями.

Тому необхідно, щоб діагностичний супровід з підготовки та проведення літньої практики передбачав здійснення єдиного комплексу організаційно-педагогічних заходів. Це, по-перше, визначення змісту, форм і методів роботи з дітьми відповідно до їх вікових особливостей, набутого досвіду, традицій дитячого оздоровчого закладу. По-друге, планування цієї роботи як складової частини педагогічного процесу вищого навчального закладу, координація відповідних планів роботи дитячих оздоровчих закладів, методичних та педагогічних кафедр, відділу практичної підготовки, студентського самоврядування та ін. По-третє, діагностичний супровід практичної діяльності студентів-практикантів щодо підготовки і проведення літньої виховної та оздоровчої роботи з дітьми в умовах дитячого оздоровчого закладу.

У реалізації цих заходів доцільно визначити такі етапи діагностичного супроводу: підготовка до літніх канікул (лютий – травень) та перший

діагностичний зріз; безпосередня організаційно-педагогічна робота зі студентами щодо забезпечення літнього відпочинку дітей у тісному поєднанні з діяльністю педагогічних працівників дитячого оздоровчого закладу (червень – серпень) та другий діагностичний зріз; підведення підсумків діяльності педагогічного колективу, студентських загонів та творчих груп (вересень – листопад) та третій діагностичний зріз.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розробок. Діагностичний супровід первинної адаптації студентів в умовах тимчасового виховного середовища є одним з етапів складного та багатоаспектного процесу управління практичної підготовки студентів. Усвідомлення цього факту виявило гостру необхідність у переосмисленні сутності процесу практичної підготовки. Головна мета новітнього підходу – створення умов для самореалізації майбутнього вчителя. І незважаючи на переважання теоретико-методологічного над практичним компонентом університетської освіти, мобілізація інформаційних та технологічних ресурсів дозволяє вирішити поставлені завдання. Тим більше, що процес самореалізації обумовлений і самовизначенням майбутнього фахівця, а також, що головне, його професійною адаптацією. Тому природно, що складний процес самореалізації майбутнього вчителя започатковується в умовах тимчасового виховного середовища з діагностичним супроводом його перших професійних кроків.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти ХХІ століття: пошук пріоритетів / В. Андрущенко // Сучасна школа України : інформаційно-методичний часопис. – 2014. – № 6. – С. 57-66.
2. Воловик А. Ф. Педагогіка дозвілля : підручник / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. – Х. : Харківська державна академія культури, 1999. – 332 с.
3. Лисенко О. І. Педагогічна практика як мотивація до майбутньої професії / О. І. Лисенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. [Серія 21]: Історико-педагогічні студії: [збірник наукових праць] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 8. – С. 183-185.
4. Осмоловская И. М. Инновации и педагогическая практика / И. М. Осмоловская // Народное образование : Российский общественно-педагогический журнал. – 2010. – № 6. – С. 182-188.
5. Тесленко В. И. Развитие компетенций студентов в период педагогической практики / В. И. Тесленко, С. В. Латынцев, Н. В. Прокопьева // Высшее образование в России : науч.-пед. журн. МОН РФ. – 2014. – № 4. – С. 63-68

References:

1. *Andrushchenko V. P.* (2014) *Filosofiiia osvity XXI stolittia: poshuk priorytetiv* [Philosophy of the XXI century: Search priorities]. *Suchasna shkola Ukrainy: Informatsiino-metodychnyi chasopys* – Modern school Ukraine: Information and methodical journal, 6, 57-66 [in Ukrainian].
2. *Volovyk A. F. & Volovyk V. A.* (1999) *Pedahohika dozvillia* [Pedagogy of leisure]. – Kh. : Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
3. *Lysenko O. I.* (2014) *Pedahohichna praktyka yak motyvatsiia do maibutnoi profesii* [Pedagogical practice as a motivation for future profession]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Istoryko-pedahohichni studii. Zbirnyk naukovykh prats* – Science magazine National Pedagogical University M. P. Dragomanov. Historical and pedagogical studies. Collection of scientific works. (Series 21), (Issue 8), (pp. 183-185). – K. : NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

4. *Osmolovskaya I. M.* (2010) *Innovatsii i pedagogicheskaya praktika* [Innovation and teaching practice]. *Narodnoe obrazovanie: Rossiyskiy obshchestvenno-pedagogicheskiy zhurnal* – Public education: Russian Public Education Journal, 6, 182-188 [in Russian].
5. *Teslenko V. I. & Latyntsev S. V. & Prokop'yeva N. V.* (2014) *Razvitie kompetentsiy studentov v period pedagogicheskoy praktiki* [Development of competences of students in teaching practice]. *Vysshee obrazovanie v Rossii: nauch.-ped. Zhurn* – Higher Education in Russia: scientific-pedagogical Journal of the Ministry of Education and Science Russian Federation, 4, 63-68 [in Russian].

Шевченко А. Ф. Диагностическое сопровождение первичной адаптации студентов в условиях временной воспитательной среды.

Статья посвящена теоретическому обоснованию необходимости диагностического сопровождения первичной адаптации студента к временным обстоятельствам организации жизнедеятельности воспитанников. Такое сопровождение может рассматриваться только в контексте диагностики как одного из важнейших этапов процесса управления учебно-познавательной деятельностью студентов. Осознание этого факта выявило острую необходимость в переосмыслении сущности процесса практической подготовки. Главная цель нового подхода – создание условий для самореализации будущего учителя за счет мобилизации информационных и технологических ресурсов педагогического взаимодействия. Тем более, что процесс самореализации обусловлен и самоопределением будущего специалиста, а также его профессиональной адаптацией. Поэтому естественно, что сложный процесс самореализации будущего учителя начинается в условиях временной воспитательной среды с диагностическим сопровождением его первых профессиональных шагов.

Ключевые слова: профессиональная адаптация, практическая подготовка, учитель.

Shevchenko A. F. Diagnostic accompaniment of primary adaptation of students to the temporal organization of activity of children.

The article is devoted to the theoretical substantiation of the need diagnostic of accompaniment primary adaptation of students to the temporal organization of activity of children. Such support can only be considered in the context of the diagnosis as one of the most important steps management of cognitive activity of students. Awareness of this fact has revealed the urgent need to rethink the nature of the process of practical training. The main objective of the new approach is to create conditions for the realization of future teachers through the mobilization of information and technology resources of pedagogical interaction. Moreover, the process of self-realization is associated with self-determination and professional adaptation. It is therefore natural that the complex process of self-realization of the future teacher begins in a temporary educational environment with diagnostic support his first professional steps.

Keywords: professional adaptation, practical training, the teacher.